STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

Nyhetsforum, Strömstad tvärvetenskapliga akademi

Innehåll

Redaktörens ruta 1
Månadsrapport från ordförande och rektor 2
Per Flensburg: Funderingar efter Vetenskapsfestivalen 2025 4
Per Flensburg: Idéer om Akademins framtid 6
Per Flensburg: Nya temaidéer 8
Anders Gustavsson: Upprop om tro och vetande 9
Anders Gustavsson: Livet före forskarbanan 12
Åsa Morberg: 10-årig grundskola 13
Åsa Morberg: Otrygghet i svensk skola 14
Rune Wigblad: Vetenskapsfestivalen sommaren 2025 15
Lars Broman: Är kärnkraft ett bra alternativ till kol, olja och naturgas? 16
Åsa Morberg: Marknadsföring av Strömstad akademi 17
Marylou Wadenberg: AU:s halvårsrapport 18

Redaktörens ruta

R_e_d_a_k_t_ör_e_n_s_ _r_u_t_a_ _Anders Gustavsson

Informatikforskare och rektor Per Flensburg och **didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg** rapporterar om aktuella nyheter i Strömstad akademi.

Didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg vänder sig emot den svenska regeringens centralstyrning av skolornas och lärarnas vardag. Hon pekar på att införandet av tioårig grundskola saknar stöd inom forskningen och kommer att påverka lärarutbildningen. Ledamöter i Strömstad akademi måste satsa på marknadsföring av Akademin för att få nya medlemmar.

Informatikforskare och rektor Per Flensburg rapporterar från vetenskapsfestivalen i Strömstad den 2-4 juni och utvecklar tankar inför Strömstad akademis framtid.

Företagsekonom Rune Wigblad argumenterar för behovet av ett teknikvärderingsråd i Sverige.

Fysiker Lars Broman diskuterar kärnkraft i relation till kol, olja och naturgas.

Farmakolog Marylou Wadenberg presenterar halvårsrapport om arbetsutskottets verksamhet.

Etnolog Anders Gustavsson föreläste den 12 juni på en nordisk etnolog- och folkloristkonferens i Åbo kring temat Fieldwork on sensitive themes. Han efterlyser fler forskare som vill delta i diskussionen om tro och vetande. Gustavsson rapporterar också om arbetet med en antologi om hur livet före forskarbanan är relaterat till vad man senare kommer att forska om.

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

I reprintserien SAR nr 110 har **etnolog Anders Gustavsson** publicerat Västerhavets kulturarv https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-110.pdf

I videoserien SAV nr 111 har **religionsvetare Cenab Turunc** publicerat Sumererna https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-111.pdf

I videoserien SAV nr 112 har **informatikforskare och rektor Per Flensburg** publicerat Utveckling av Strömstad akademi https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-112.pdf

I videoserien SAV nr 113 har **informatikforskare och rektor Per Flensburg** publicerat Design som vetenskap https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-113.pdf

I videoserien SAV nr 114 har **informatikforskare och rektor Per Flensburg** publicerat Skogens förmåga att uppta CO2 https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-113.pdf

I Fria skriftserien FSS nr 49 och 50 har publicerats abstracten från föreläsningar hållna vid vetenskapsfestivalen i Strömstad 2025 både på svenska och engelska https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-49.pdf , https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-50.pdf

I Fria skriftserien FSS nr 51 har **barnläkare Gudmund Bergqvist** redigerat Koster. Dåtid, nutid, framtid https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-51.pdf

Jag önskar nya bidrag till julinumret av Nyhetsforum med deadline den 27 juli 2025 till anders.gustavsson@ikos.uio.no Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning. OBS: Filen ska vara i word eller open office format!

Sänd också bidrag till Akademins skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, till peter@wahrborg.se , videoserien SAV till: gudmundbergqvist@hotmail.com och Reprintserien SAR och Fria skriftserien till per.flensburg@stromstadakademi.se

Månadsrapport från ordförande och rektor

Strömstad akademis vetenskapsfestival 2025-06-02- -04

av Per Flensburg, rektor och Åsa Morberg, ordförande

Vi i ledningen, Rektor Per Flensburg, och Ordförande Åsa Morberg, hälsade alla ledamöter välkomna till Strömstad akademis vetenskapsfestival 2025. Festivalen ägde rum mellan 25-06-01—2025-06-04. Vi hade, glädjande nog, även några besökare från allmänheten, sammanlagt faktiskt 8 stycken, en ökning med 100% jämfört med i fjol.

Den huvudsakliga lokalen i år var Folkets Hus i Strömstad. Folkets hus låg efter Oslovägen på samma sida som Systembolaget. Folkets Hus var ett 60-tals hus och vi huserade ensamma på nedre plan. Det var en stor sal där vi hade alla evenemang utom installationen, minglet, supén på Guldtuppen och galamiddagen på Laholmen. Vi var som vanligt på det vackraste stadshuset i Sverige när våra nya medlemmar installerades.

I år var alla evenemang inom ramen för vetenskapsfestivalen kostnadsfria för besökande gäster utom den s.k. galamiddagen. Den betalade vi själva för, liksom luncherna. Menyn var delikat, med färska räkor, rostat bröd och aioli, och en huvudrätt av lammfilé. Till detta hade det tagits fram ett passande vinpaket. Måltiden avslutades med kaffe. Vår käre Lars Broman, f.d. Rektor och ”still going strong” höll ett spirituellt tal till alla närvarande under middagen. Det bar mycket uppskattat.

Vi tackar den lokala Strömstadgruppen dvs. Lasse Broman, Peter Fritzell, Sven Moosberg, Sveza Filipova och Rosa Jörgensen för ett så bra arbete och för att ni tog ansvar för alla praktiska göromål. Strömstadsgruppens arbete är ovärderligt och utan dem vore det svårt att genomföra en vetenskapsfestival! I år uppmärksammades evenemanget av en journalist från Strömstad Tidning. Det var väldigt roligt!

Det var en mycket lyckad festival för i stort sett 25 vetgiriga och nyfikna! De ledamöter som inte var i Strömstad, gick verkligen miste om en spännande upplevelse! Vetenskapsfestivalen är visserligen ett årligen återkommande evenemang så man får chansen igen nästa år, men varje festival är unik. Arbetsutskottet diskuterar redan nya datum för 2026.

Rektorn hade en parentation över de ledamöter som lämnat oss. Det var Carl Olivestam och Eugen Üngethum. Den avslutades med en tyst minut. Vi saknar våra vänner och ledamöter och minns dem med glädje och tacksamhet.

Sedan vidtog ett medlemsmöte som protokollfördes och kommer att läggas ut på nätet. Medlemsmötet hade fokus på akademins utveckling. Det hade gått ut en dagordning med en tydlig struktur för mötet. Per Flensburg inledde med ett lite längre anförande. Det var dels en presentation av den reviderade budgeten som nu är i balans, enligt vad styrelsen bestämde att den skulle vara. Det var dels ett anförande som byggde på en rad intressanta OH-bilder kring akademins utveckling som redovisas på annan plats i detta nyhetsforum. I fria serien kommer så småningom en del presentationer att presenteras (FS-48) och Pers föredrag kommer dessutom i videoserien (SAV 112-114).

Åsa Morberg fördelade ordet och i stort sett alla bidrog till diskussionerna. För att summera medlemsmötet så handlade det stort sett om bristen på medel till verksamheten. Vi kommer att sammanställa diskussionerna från medlemsmötet och dessa ska behandlas i styrelsen men presenteras också i Nyhetsforum. Vi drar alla åt samma håll.

Det som väckte uppmärksamhet var Strömstad akademis deltagande i årets bokmässa. Peter Währborg, ordförande i redaktionskommittén, har gjort ett fantastiskt arbete. Vi har en monter invid forskartorget. Peter har också lyckats att bemanna montern så att det finns till och med en viss back up. De som deltar är förutom Peter själv, Marylou, Rune, Anders och Peter.

Vi har försökt sedan 2017 att få till ett deltagande, men nu är det klart tack vare Peters idoga arbete. Detta är ett försök som vi naturligtvis ska utvärdera. Vi vill nå presumtiva ledamöter, men också en bred allmänhet. Vi vill att Strömstad akademi ska bli känt! Vi ska också sälja böcker förutom att informera om verksamheten. Vi hade ett bokbord i år på vetenskapsfestivalen och de deltagande ledamöterna hade möjlighet att förse sig med några böcker. Det var mycket glädjande tyckte ledamöterna.

Antalet besökande från Strömstad ökade som sagt även detta år med 100%! Sammanräknat kom 8 st förutom de externa föredragshållarna. Ifjol var det 4 stycken. Vi frågade deltagarna, speciellt de externa, vad de tyckte om föredragen. Alla tyckte det var intressanta och man var imponerad av vår stora kompetens. Men möjligen var det en viss sammanblandning av kompetens och bredd. Inger Enkvist kom med ett intressant påpekande: Vi var alla väl förberedda, inte bara föredragshållare utan även publik, och det var givande och uppskattande diskussioner utan det vanliga akademiska käbblet. Föredragen genererade också minst två nya teman: Samhällets självskadebeteende och Kulturer kring Svarta havet. Mer om detta på separat plats i detta nyhetsforum. Dessutom värvade vi två nya medlemmar!

Årets vetenskapsfestival var som vanligt mycket inspirerande och gav nya perspektiv på intressanta frågor. Alla abstrakt har varit utsända, så vi går inte i detalj genom bidragen. Pre-

sentationerna på vetenskapsfestivalen visar på fenomen i vår tillvaro sedda ur flera perspektiv och det ger en annan syn än traditionella ämnesstudier.

Vi har gjort en formell utvärdering, den och några personliga tankar presenteras på särskild plats i detta nyhetsbrev.

Vi är glada åt att kunna se på Vetenskapsfestivalen i backspegeln. Vi känner oss nöjda och glada. Strömstad akademi är en fantastisk mötesplats och en fristad för forskare och lärare som värdesätter frihet och oberoende. Diskussionerna är kritiska i akademin, men öppna och respektfulla där idéer kan vädras och utvecklas. Det är så roligt att vara med och lära nya saker. Det är en fröjd att lyssna på alla presentationer! Strömstad akademi strävar efter att seniorforskares rika kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara och komma till nytta för det svenska samhället! Festivalens medverkande är ett bevis på detta.

Per Flensburg: Funderingar efter Vetenskapsfestivalen 2025

Funderingar efter Vetenskapsfestivalen 2025

Per Flensburg, rektor

Nedan presenterar jag mina funderingar efter vetenskapsfestivalen. De är inspirerade av Åsas rubriker i utvärderingen. Kan ses som min utvärdering av festivalen.

Tidpunkt

I midsommarveckan är många ledamöter upptagna. Att ha VF senare under sommaren innebär att det är svårt och dyrt att få hotellrum. Veckan innan midsommar är det skolavslutningar och då är det svårt att locka Strömstadsbor. Första veckan i juni är därför att föredra om vi ska ha festivalen innan sommaren. Alternativet är att ha festivalen i augusti, precis efter det att stan så att säga stänger ner. Gissningsvis i mitten av augusti. Visserligen börjar skolorna då, men det är inte samma krav på att föräldrarna ska vara närvarande som vid skolavslutning. Tror jag. Det kan vara värt ett försök, men vi bör diskutera med våra Strömstadsbor i Akademin. Det är viktigt att Strömstadsborna inte är upptagna med annat.

Lokaler

Jag tycker Folkets hus är helt OK. För oss som har svårt att gå är det idealiskt med parkeringsplats alldeles utanför. Dessutom gratis. Det var gott om plats i lokalen och vi kunde enkelt koka kaffe, som dessutom blev väldigt gott. Ljudet fungerade och så även projektorn. Priset var dessutom överkomligt. Nackdelen är att det är långt att gå både från station och till matställe.

Skagerack ligger centralt, har bra anläggning och det finns ett café i anslutning. Nackdelen är dels att det brukar vara uthyrt, dels att det är svårt att hitta parkeringsplats, som dessutom är mycket dyr och måste förnyas var tredje timme.

Fars sal finns i det vackraste huset, men det är en massa trappor för att ta sig dit. Storleken är annars lagom. Bild- och ljudanläggningen är svår att hantera och kräver hjälp av experter. Men största problemet är att ta sig in i huset, under kontorstid får man gå via kommuncenter men efter 16:30 är det stängt.

Laholmen har förnämliga lokaler och har man tur får man dem gratis om det inte är för mycket beläggning. I så fall borde så många som möjligt bo på Laholmen och alla måste äta deras lunchbuffé. Vi får då ha en konferensavgift som inkluderar allt, både boende och mat. Cirka 6 000 kr skulle jag tro. En stor nackdel är att det är ont om parkeringsplatser och de

som finns är mycket dyra. Sedan är det väldigt jobbigt att ta sig upp till Laholmen. Men detta är utan tvekan det bekvämaste (och dyraste) alternativet.

Övriga ramfaktorer

Om vi håller till på folkets hus kan vi gemensamt äta på restaurangen ovan Coop och de som har svårt att gå kan åka med de som har bilar med sig. Det är gott om plats där och vi behöver inte beställa bord i förväg. Galamiddagen bör hålla sig kring 500 kr, kan vara på Laholmen men varför inte prova någon annan restaurang? Det absolut godaste kaffet var det som Peter gjorde på måndagen.

En viktig ramfaktor är avvägningen mellan deltagande ledamöter och allmänhet. Som det är nu träffas vi fysiskt en gång per år och det talar för att Akademins ledamöter bör favoriseras. Samtidigt är vi ju i Strömstad och vi får bidrag från kommunen och vi hoppas kunna etablera samarbete med näringslivet där. Det talar för att den utåtriktade verksamheten bör betonas. Vi bör nog ha med mer föredrag om t ex innovationer, organisation, etc. Detta leder över till programmet.

Programmet

Tema-sessionerna blev traditionella presentationer som inte var annonserade. Om vi ska ha sådana så bör de finnas i programmet och presenteras på precis samma sätt som de andra. Man kan i varje tema ha två eller tre presentationer med 20 min frågor efteråt. Alternativt att temat presenterar sig på annat vis, t ex genom en dramatisering, paneldebatt etc. Vi har hittills placerat likartade ämnen i anslutning till varandra, man skulle kunna skjuta in något helt annat för att väcka intresse bland de externa åhörarna.

Vill vi ha med näringslivet bör vi ha presentationer speciellt riktade till företagen t ex gränshandeln mellan Sverige och Norge. Man borde tillsammans med företagarföreningen utarbeta några frågor de vill ha svar på och så ber vi helt enkelt ledamöter berätta om detta. Det blir då en kort inledning till en kommande hel- eller flerdagsaktivitet som företagen får betala för. Det kan ge en hel del pengar till Akademin.

Medlemsmötet

I år pratade vi om pengar enbart. Men vi borde också tala om mer akademiska saker, vilka ämnen vi har, hur de kan grupperas, om vi ska satsa på något speciellt var det kan finnas synergieffekter eller intressanta beröringspunkter. T ex kom det upp ett tema: Kulturer kring Svarta Havet som ger möjligheter till tvärvetenskapligt samarbete mellan språk, etnologi, idéhistoria, kulturhistoria, geografi, klimatologi, geologi etc. Politik och religion inte att förglömma. Den akademiska utvecklingen kan också vara ett intressant tema.

Kostnader

Här vill jag presentera ett annorlunda sätt att kalkylera kostnaderna på, nämligen den totala kostnaden för att deltaga. Jag räknar på lite olika alternativ.

Räknar vi på maxalternativet som innebär att vi alla bor på Laholmen, äter lunchbuffé där och har även galamiddag där och har lokalen gratis så blir kalkylen enligt fig 1.

Detta innebär att vi kan sponsra antingen luncherna eller galamiddagen med 450 kr. Den reella konferenskostnaden blir då 6000-450 kr, dvs 5 550 kr. Räknar vi istället på det billigaste alternativet, Fars sal som inte kostar någonting och enskilt boende på ett vandrarhem eller lågprishotell ser kalkylen ut som fig 1.

Här blir den reella konferenskostnaden 3850 kr. Men att hitta ett boende för 1500 kr per natt kan vara svårt, t ex skulle det på hotell Krabban kosta 3 400 kr för två nätter, på Cru-

Allt på Laholmen	Kostnad
Boende 2 nätter	5 000 kr
Lunchbuffé 2 st	500 kr
Lokal	- kr
Galamiddag	500 kr
Marknadsföring	1 500 kr
Underhållning måndag	1 000 kr
Kaffe	1 000 kr
Mat mingel	3 000 kr
Dricka mingel	2 000 kr
Oförutsett	2 500 kr
Fasta kostnader	**11 000 kr**
Bidrag	20 000 kr
Vinst	**9 000 kr**
Antal deltagare	20
Sponsring	**450 kr**

Fars sal, lågpris	Kostnad
Boende 2 nätter	3 500 kr
Lunchbuffé 2 st	300 kr
Lokal	- kr
Galamiddag	500 kr
Marknadsföring	1 500 kr
Underhållning måndag	1 000 kr
Kaffe	1 000 kr
Mat mingel	3 000 kr
Dricka mingel	2 000 kr
Oförutsett	2 500 kr
Fasta kostnader	**11 000 kr**
Bidrag	20 000 kr
Vinst	**9 000 kr**
Antal	20
Sponsring	**450 kr**

Folkets hus	Kostnad
Boende 2 nätter	3 500 kr
Lunchbuffé 2 st	300 kr
Lokal	4 000 kr
Galamiddag	500 kr
Marknadsföring	1 500 kr
Underhållning måndag	1 000 kr
Kaffe	1 000 kr
Mat mingel	3 000 kr
Dricka mingel	2 000 kr
Oförutsett	2 500 kr
Fasta kostnader	**15 000 kr**
Bidrag	20 000 kr
Vinst	**5 000 kr**
Antal	20
Sponsring	**250 kr**

Fig 1. Kostnadsjämförelse för olika alternativ

sellska 2790 kr för samma tid men där tillkommer frukost som man själv får laga. Väljer vi Folkets hus eller Skagerack blir det hyreskostnad för båda och den är ungefär lika stor. Slutligen räknar jag på folkets hus, då blir det också som i fig 1.

Här blir den reella konferenskostnaden 4050 kr. Allt detta är räknat på att alla stannar två nätter och att det är 20 st deltagare. Om det blir fler deltagare blir sponsringen lägre eftersom vinsten är en fast summa oberoende av deltagarantal. På Laholmen debiteras vi förmodligen för 20 rum även om det bara kommer 17 st. Därför krävs det att konferensen är bindande och att avgiften i sin helhet betalts senast ett visst datum innan VF. Förutsättningen är också att vi får gratis lokal på Laholmen.

Detta är ett beslutsunderlag och vi emotser kommentarer på det. Det kommer att diskuteras både i AU och styrelsen.

Per Flensburg: Idéer om Akademins framtid

Idéer om Akademins framtid

Per Flensburg, rektor

På medlemsmötet 2 juni 25 var temat utveckling och jag presenterade följande idéer. Mitt föredrag är inspelat och kan ses som SAV-112.

Jag började med att ställa tre frågor:

1. Hur får vi fasta anslag?
2. Hur engagerar vi fler av våra ledamöter?
3. Hur får vi fler ledamöter?

Om vi då börjar med nr 1 så uppkommer frågan: Hur mycket behöver vi? Jag har gjort en översiktlig kalkyl:

- Heltidskanslist: 650 000 kr
- Övriga expenser: 100 000 kr
- Till detta kommer vetenskapsfestival och andra separat finansierade projekt

Säg att vi i runda slängar behöver vi 1 miljon i fasta årliga inkomster.

För att få in det i medlemsavgifter behöver vi 1667 fullt betalande medlemmar. Detta är orealistiskt. Vi skulle kunna få fast anslag från staten och vi har försökt få till stånd en ministeruppvaktning. Det är en liten chans, men värd att ta och Åsa och Per jobbar med det. Ett annat sätt att få in medel är sponsring av lokala företag, t ex inom gränshandeln. Men det kräver att vi har verksamhet som företagen kan dra nytta av och vi får skapa sådan. Exempel kan vara ledningsstrukturer, AI-hjälpmedel, kulturskillnader Sverige-Norge etc. Vi kan också söka anslag från privata forskningsfonder t ex Wallenbergs. Men en sådan ansökan gäller i regel bara speciella projekt och kräver att vi kan visa på samhällsnytta som passar fondernas värderingar. Ingenting om man vill ha fasta anslag. Mer givande är i så fall avtaxering på projektmedel. Vanliga universitet och högskolor har administrativa omkostnader på 50-60%. Forskningsfonderna tillåter betydligt mindre, 35% var det sist jag undersökte saken. Kräver att vi söker projekt, att vi får projekt och har det konstant. Vill vi ha en miljon i administrativa kostnader måste vi få anslag för ca tre miljoner. Allt detta, utom möjligen den första punkten, kräver **ökat engagemang från medlemmarna**. Och hur får vi det till stånd?

Det finns en ”naturlag” som kallas Pareto-fördelning (uppkallad efter den italienske nationalekonomen Wilfredo Pareto (1848-1923)) och som enkelt uttryckt innebär att 20 procent av orsakerna står för 80 procent av verkan. Den kallas därför ofta för 80-20 regeln. Vi är för närvarande ca 100 personer i Akademin och det är ett 20-tal som är aktiva. **Genom uppdelning i teman kan vi öka engagemanget** och medlemmarna får möjlighet att syssla med saker som intresserar dem. Våra administrativa rutiner är i ordning och vi behöver inte ödsla energi på att förbättra dem. Vi kan koncentrera oss på kärnverksamheten. Nyckelordet är frihet!

Den sista frågan är att rekrytera fler ledamöter. För att kunna rekrytera nya ledamöter krävs: Att Strömstad akademi är känd och att den kan erbjuda något attraktivt som ett vanligt universitet/högskola inte har.

Hur blir vi då kända? Det traditionella akademiska sättet är genom publikationer som är intressanta och håller hög kvalitet. Sådana har vi men hur sprider vi dem? Just nu via vår hemsida, som mot en avgift på några tusen kronor kan utvecklas till en webbshop och bli hittad oftare. Om vi lierar oss med något universitet/högskola kan vi få tillgång till Diva och/eller Swepub som är det ställe där alla svensk akademisk produktion hamnar. Vi har varit lierat med Högskolan Väst men de anser sig inte längre ha tid. Frågan är om någon annan kan ställa upp. Jag har fått i uppdrag att ta kontakt med Borås högskola och se om de kan hjälpa oss.

Ett annat sätt att bli känd är att ge ut en tidskrift på https://publicera.kb.se/ . Det har vi redan diskuterat i redaktionskommittén men idén föll för att vi tvivlade på att få tillräckligt med bidrag från våra ledamöter. Andra sätt att bli känd är att deltaga i den offentliga debatten (debattartiklar, medverka i UR, vetenskapens värld, filosofiska rummet etc), utveckla samarbetet med Folkuniversitetet genom kurser/studiecirklar och föreläsningar om intressanta ämnen. Ytterligare ett annat sätt är att vara aktiva på sociala media. Alla sätten måste användas, det går inte att bara förlita sig på ett av dem.

Men allt detta kräver **engagemang från medlemmarna** som är den grundbult kring vilken allting kretsar.

Vad kan vi då erbjuda som ett vanligt universitet/högskola inte har? Främst två saker: Akademisk frihet och tvärvetenskapligt samarbete. Frågan är hur mycket det är värt. Verksamheten på våra universitet och högskolor blir alltmer styrd och det ges allt mindre tid att ägna sig åt tänkande. Alltmer tid går åt till mer eller mindre meningslösa aktiviteter som att

fylla i självvärderingar, diskutera kvalitetspolicy, ha genusneutrala läromedel osv. Det borde leda till ökat intresse för akademisk frihet men paradoxalt verkar det vara tvärtom. Handledarna klonar sig själva i sina doktorander och alla är fångna i publiceringens ekorrhjul.

Ett sätt att bli känd på är att utlysa ett rimligt stort stipendium, minst 100 000 kr som pris till forskare i en tävling om bästa paper i t ex tvärvetenskap. Men det kräver att vi har minst 100 000 kr att dela ut och var ska vi få dem ifrån? Vi funderar på att inrätta en stipendiefond men återigen: Var får vi pengarna ifrån? Riskkapital? Lotteri? Skriva deckare? Gräva efter bitcoin? Vaska guld i Dalälven? Ja, möjligheterna är många men det kräver engagemang från medlemmarna! Så min uppmaning till dig, kära läsare, är tydlig, klar och tveklös: **Engagera dig**! Det kvittar egentligen vad du gör, du kommer att påverka och du kommer att bli påverkad och tillsammans bildar vi en genuin Akademi med frihet, skärpa och öppenhet som ledstjärnor!

Per Flensburg: Nya temaidéer

Nya temaidéer

Per Flensburg, professor i informatik

Årets Vetenskapsfestival blev lyckad. Idén med 20+20 presentation fungerade väl, det hördes bra, det var inte mycket folk i sta'n, på mitt hotell (Crusellska) fanns det bara en till och antalet externa personer från Strömstad ökade återigen med 100%, i år var det åtta olika personer som kom, visserligen inte samtidigt men över tid. Och jag kom på två nya teman. Här är bakgrunden.

På tisdagen pratade Olle Häggström först om hur AI-forskarna bara jäktade på utan att fundera över konsekvenserna, som i värsta fall kunde bli att AI utplånar oss. Sedan berättade Dag Lindgren och Anders Johnsson om hur vi människor ställer till det, men på ett annat sätt, genom att överbefolka jorden. Lasse tipsade om att kärnkraftsavfallet kan fixa de rester som kan bli kvar när vi huggit ner så mycket skog att den inte tar upp tillräckligt med CO2 vilket jag berättade om. Inger Enkvist satte spiken i kistan genom att berätta om utbildningens självskadebeteende, där man fokuserar på allt annat än resultatet. Och därmed tycker jag att temat är givet: **Samhällets självskadebeteende**. Rent av kan man prata om mänsklighetens självskadebeteende.

En relaterad tanke är Mats Alvessons dumhetstänkande, där organisationens ledning fokuserar på en mängd kringliggande funktioner som t ex värdegrund, jämställdhet, mångfald, visioner, varumärke och mer eller mindre struntar i kärnverksamheten. Skolan och sjukvården är utmärkta exempel på denna funktionella dumhet. Det finns massor av exempel, men jag har inte hittat mycket som analyserar fenomenet i sig. Mats Alvesson hävdar att det beror på att de anställda är rädda att bryta mot reglerna så de följer dem in absurdum. Det är en förklaring men det finns säkert flera. Jag tror många kan ställa upp på dessa tankar och ge goda (läs skrämmande) exempel på självskadebeteende. Det finns också många som har idéer om orsaker och bakomliggande förhållanden och gemensamt kan vi kanske komma på hur en samhällelig terapi skulle kunna se ut.

Jag ser alltså en trestegsraket med massor av exempel först, sedan analys av dessa exempel och sedan idéer om hur man kan komma tillrätta med eländet. Första steget är i huvudsak beskrivande, det andra analyserande baserade på befintliga teorier och viktigast av allt: Deras tillkortakommanden! Sista steget är mer spekulativt: Hur kommer vi tillrätta med eländet. Tre böcker som blir tunnare och tunnare!

Det andra temat kom jag på när Karina i sin presentation visade på de georgiska kolonierna kring Svarta havet. För att vitsa till det insåg jag att Svarta havet var ett vitt hål i min kunskap, men tangerade mitt intresse för det grekiska kunskapsarvet. Så varför inte skriva en bok om kulturerna kring Svarta havet. Karina var med och Sveza kommer ju från Bulgarien och hon ställde också upp. Vi har Cenab som är turk (eller åtm f d turk) som är historieintresserad och höll föredrag om sumererna och vi har en del ryska medlemmar också. Med lite tur kan vi kanske täcka alla stränderna kring Svarta Havet! Resultatet tänker jag mig som en populärvetenskaplig faktabok: *Kulturerna kring Svarta Havet* eventuellt med en begränsning i tiden. Vi svarar i princip för varsitt kapitel, men faktagranskar förstås och så har vi antingen avsnitt eller hela kapitel som på något vis summerar och drar upp utvecklingslinjer, visar på påverkan och hjälper läsaren förstå det hela. Kanske kan boken bli något mer än en vanlig antologi, något vi alla kan skriva under på!

Anders Gustavsson: Upprop om tro och vetande

Upprop om Tro och vetande inom forskning

Anders Gustavsson, professor i etnologi

Under våren 2025 har det förts en diskussion inom Strömstad akademi om förhållandet mellan tro och vetande inom forskningen. Deltagare har varit företagsekonom Sara Philipson som anlagt innovationsperspektiv, etiker Sten Philipson som skrivit om ontologisk dualism, informatiker Per Flensburg som skrivit om designvetenskap och jag som etnolog som publicerar mitt inlägg här. Det vore värdefullt om fler ledamöter inom Strömstad akademi vill deltaga i denna diskussion som syftar fram emot en i första hand digital antologi. Särskilt efterlyser jag naturvetenskapliga företrädare. Hör av er på e-mail till: anders.gustavsson@ikos.uio.no

En utgångspunkt för detta temaprojekt är tanken att tro och vetande inom forskningen tidigare var två motsatta poler som inte kunde förenas. Tro hörde inte hemma inom forskningen utan vetande var det som gällde. Det förutsatte iakttagbara fakta som betraktades som sanna. En sådan syn är märkbar i det naturvetenskapliga projekt som nyligen startats inom Strömstad akademi. Jag citerar: ”Presentationerna ska framföras i ett "strikt naturvetenskapligt perspektiv" - dvs inte i en "humanistisk tyckande anda" – medan i de diskussioner som uppstår förstås kommer att finnas både humanism och tyckande!” Naturvetenskap skulle alltså vara mer strikt vetenskap än humaniora. Betyder det att humaniora inte producerar vetande genom att metoden inte är tillräckligt strikt? Det är riktigt att humaniora med sina främst kvalitativa metoder inte kan nå fullkomligt säker sanning. En lokalstudie kan visa på tendenser och mönster men inte generaliserbar sanning.

Det finns däremot tecken i aktuell debatt som tyder på att begreppen tro och vetande närmat sig varandra inom forskningen. Det går inte lika lätt att hävda att vetande enbart utgör sanningar utan också i viss utsträckning innehåller tro där man inte säkert kan veta. Forskning förutsätter att det rör sig om processer där resultaten inte är givna en gång för alla genom tidigare forskning.

Det attraktiva med forskning är att ständigt vara på jakt efter nya upptäckter. Om allt vetande redan var utforskat och slutgiltig sanning redan var rådande, skulle ingen ny forskning behövas. Andra forskare kan emellertid finna nya resultat som motsäger eller vidareutvecklar de tidigare. Forskning får alltså anses vara relativ i stället för absolut och slutgiltig. Sanning är inte en gång för alla given utan föränderlig när nya forskningsresultat görs. Ibland används uttrycket paradigmskifte för revolutionerande forskningsnyheter. Kumula-

tiv syn på forskningen innebär att en upptäckt kan ligga till grund för nya upptäckter. Förakta inte forskningsresultat som gjorts tidigare. De kan vara förutsättningar för nya upptäckter.

Även inom naturvetenskapen kan tidigare forskning ifrågasättas eller vidareutvecklas. En ny upptäckt utgör vetande till dess att en annan upptäckt bekräftar, förändrar eller vederlägger ett tidigare vetande. En hypotes är en form av tro som kan verifieras eller falsifieras. Tron verkar alltså ligga före vetande. Medicinska naturvetare kan veta en del om bakterier och virus men mycket är osäkert. Tänk på hur lång tid det tog innan forskare kom på att hantera coronavirus och dess egenskaper genom vaccination. I vissa fall kan olika medicinska uppfattningar dessutom stå emot varandra. Vad skall man då tro på? Vems tolkning skall ha företräde? Vem argumenterar mest trovärdigt?

Författaren Björn Ranelid har i en ny bok Låt solen lysa över alla barn hävdat att allmänt uppfattade vetenskapliga sanningar såsom Big Bangteorin och utvecklingsläran snarare bygger på trosföreställningar än på vetenskapliga bevis. Kritik har dock förekommit från fysikerhåll.

Som humanist studerar jag människors trosföreställningar om det som uppfattas som övernaturligt. Det kan både gälla folktrons väsen såsom spöken och gastar och religiösa föreställningar om en gudomlig tillvaro som har en relation till människorna på jorden. För mig gäller inte frågan om de övernaturliga föreställningarna bygger på en faktisk verklighet eller inte utan vad de betyder för de människor som omfattar eller uttrycker sådan tro och som synliggör detta genom ritualer och berättelser för fältforskaren. Inom folktron är ritualerna oftast profylaktiska och syftar till att avvärja faror som kan folktrons väsen kan åstadkomma. Religiösa ritualer vill mera nå fram till positiva kontakter med den gudomliga världen. Fältforskaren dokumenterar men ifrågasätter inte människors tro. Det gäller att visa respekt för den tro som informanterna berättar om och inte se ned på den vilket tidigare kunde ske inom folkloristisk forskning. En nedlåtande syn motverkar ett framgångsrikt fältarbete. Det är också etiskt oförsvarbart. Detta har jag utvecklat i antologin Vems metod är bäst?, 2023. Om det som uttrycks i i form av tro är sant eller falskt kan åtminstone inte humanistisk forskning avgöra.

Frikyrkliga fiskare säger sig ute på havet ha hört Guds röst som varnade för oväder. Det har upplevts som direkta tilltal som tydligt hördes: En fiskare som var pingstvän hörde en röst som sade Ludvig, Ludvig och varnade för oväder. Ludvigs båt sökte då lä i en hamn och undgick på så vis ett svårt oväder.

Jag samtalade med en kvinna som efter att ha varit nedstämd tydligt upplevde sig se en ljus mansgestalt som utstrålade kärlek och sedan försvann. Denna upplevelse har burit henne genom livet i tron på kärleken. Jag har intervjuat sagesmän som uppger sig ha mött avlidna människor som skall ha visat sig mitt på dagen och inte bara i drömmar. Den bohuslänske folklivsmålaren Carl Gustaf Bernhardson berättade i en intervju 1980: ”Jag kom cyklande och så tänkte jag vem är det som går där. Hon verkade huvudlös. Och när jag tittade upp igen, var hon borta. Hon fanns inte där”. En liknande berättelse lämnade en lantbrukare född 1904 på ön Tjörn. Han var engagerad inom frikyrkan Svenska Missionsförbundet. Något motsatsförhållande mellan folktro och frikyrklig religiositet fanns inte.

Bernhardson målade vad han såg för sitt inre öga och vad han hade hört äldre människor berätta om. Man kan säga att han externaliserade eller visualiserade den inre och osynliga tron Han trodde själv att det var möjligt att uppleva övernaturliga väsen. Inom folkloristiken har detta benämnts att vissa personer är försedda med ”tredje ögat” eller är synska utan att det kan bevisas. Bernhardson är unik genom att han i sina målningar visualiserar äldre

folktro som han själv trodde på. Han hade hört berättas om att nissar var småväxta med gråa kläder och huvudbonader och höll till under byggnader. Det gällde att inte oroa dem för att på så vis undvika olycka.

Gåsögasten söker efter sina kläder efter en förlisning. Målning av Carl Gustaf Bernhardson.

Småväxta nissar i arbete under en sjöbod. Målning av Carl Gustaf Bernhardson.

Föreställningar om övernaturliga väsen och dolda krafter tillhör inte bara en svunnen tid. I vår tid finns föreställningar om osynliga krafter som anses förekomma i stenar eller andra materiella föremål. Hit hör även nära döden upplevelser som emellanåt skildras i tidningsreportage som återger berättelser från människor som säger sig ha upplevt detta vid hjärtstopp. Det kan röra sig om positiva upplevelser av en ljus tillvaro. Detta kan inte bevisas eller motbevisas. Varken forskaren eller berättaren kan veta om det finns övernaturliga väsen eller krafter eller en tillvaro efter döden. Frågan om Gud finns eller inte kan aldrig bli mer än en tro i forskarens ögon.

När jag studerat minnessidor över avlidna människor och sällskapsdjur har jag funnit att nära efterlevande uttrycker uppfattningar om att de döda lever vidare. För katter anses det finas en katthimmel där de avlidna djuren får träffa och umgås med andra katter i en ljus och positiv tillvaro. En särskild stege omgiven av änglar leder upp till den himmelska världen. De efterlevande för samtal med de avlidna släktingarna och vännerna och tänker att dessa har sin dator med sig så att de kan kommunicera med de efterlevande på jorden. De berättelser som jag studerat på dessa sociala medier visar på en tro, men det går inte för forskaren att avgöra om denna tro är verklig för dem som skriver eller om det är ett sätt att bearbeta sorgen när de beskriver tänkta kontakter med de avlidna. För mig som etnolog och humanist räcker det med att studera och tolka de texter som skrivs på dessa sociala medier. Eftersom både de avlidna och de efterlevande som skriver är anonyma genom att endast förnamnet brukar anges och inte hemorten, kan forskaren inte spåra människorna bakom texterna. I annat fall skulle det gå att komplettera undersökningen med intervjuer med de människor som skriver på dessa sociala medier.

När tro inte kopplas samman med något övernaturligt som inte kan observeras, kan man tala om sekulär tro. Det kan röra sig om ett politiskt parti. Man kan engagera sig för ett sådant parti därför att man tror att det kan påverka människors verklighet. Tron kan visa sig sann om partiet lyckas uppnå sina mål. Det är annorlunda med det övernaturliga. Människor kan uppleva sig få tillfredsställelse genom den religiösa tron och de kan uppleva att den bygger på en sann verklighet. Det går dock inte att bevisa att så är fallet. Medan den religiösa tron kunnat ge tillfredsställelse var det annorlunda med den äldre folktrons väsen. Dem var människorna snarast rädda för. Därför gällde det iaktta vissa profylaktiska, dvs skyddande åtgärder. Det fanns dock även goda väsen som kunde varna för olyckor men de var inte lika framträdande som de farliga väsendena.

Tanken är att forskare med olika vetenskaplig bakgrund skall diskutera vad tro och vetande betyder inom respektive forskning och att detta kan bli grunden för en digital antologi utgiven av Strömstad akademi.

Anders Gustavsson: Livet före forskarbanan

Rapport om arbetet med en antologi om livet före forskarbanan

Anders Gustavsson, professor i etnologi

I de tidigare antologierna Forskarkarriärer, 2020 och Makt. Bruk och missbruk, 2024, som Strömstad akademi gett ut, har fokus varit på framgångar och motgångar i forskarkarriärerna. Men vad ligger före forskarkarriären hos den enskilde forskaren? En sådan frågeställning är väsentlig att ställa med tanke på framväxten av subjektivistiska tankegångar inom forskningen. Då anses forskaren inte bara vara en neutral iakttagare. I så fall kan personlig bakgrund få konsekvenser för forskarbanan i form av ämnesval. Det behöver inte vara en slump ens inom naturvetenskapen vad man forskar om även om det kan synas så.

En planerad antologi vill med flera olika bidrag pröva hur forskarsubjektet gör sig gällande inom den forskning som forskarna utför.

I arbetet med antologin deltar nio forskare från helt olika vetenskapsgrenar. Det finns möjlighet för fler att anmäla sig till mig. Några har långt framskridna texter. Det gäller informatiker Per Flensburg, didaktiker Åsa Morberg, historiker Bo Andersson, skogsgenetiker Dag Lindgren och mig som etnolog. Företagsekonom Rune Wigblad, historiker Bode Janzon och fysiker Lars Broman är på god väg med sitt skrivande. Etnolog Sveza Filippova är i startsfasen.

Åsa Morberg: 10-årig grundskola

En tioårig grundskola har regeringen beslutat om, utan forskningsstöd

av Åsa Morberg, fil.dr. i pedagogik, docent i didaktik

Regeringen har nu beslutat att Sverige från och med hösten 2028 kommer att ha en tioårig grundskola där förskoleklassen ersätts med en ny årskurs 1. Syftet med en tioårig grundskola är att ge eleverna en mer sammanhållen och en mer likvärdig skolgång. Förskoleklassen infördes 1998 som en frivillig skolform för sexåringar i syfte att skapa en mjuk övergång mellan förskolans och grundskolans pedagogiska verksamhet och mål. Sedan 2018 är förskoleklassen fortfarande en egen skolform.

Genom beslutet om en tioårig grundskola blir det ytterligare fokus på mera på kunskap, dvs. läs-och skrivutveckling och grundläggande matematiska färdigheter. Risken är att förskolans pedagogiska tänkande med fokus på lek och rörelse tas ifrån barnen. Förskolans pedagogik stimulerar barnens naturliga kreativitet och problemlösningsförmåga, vilket är nyckelkompetenser för morgondagens människor.

När förskoleklassen skapades skolifierades dessvärre verksamheten. I regeringens beslut förs elevernas bättre möjligheter fram att utveckla grundläggande färdigheter som läsa, skriva och räkna. Skolministern menar att detta är ett viktigt led i att komma till rätta med den pågående läskrisen i Sverige.

Undervisningen ska ske utifrån grundskolans mål och kursplaner. Det ska vara en mera strukturerad undervisning och ett fokus på tidig läs-och skrivinlärning samt grundläggande färdigheter i matematik. Samtidigt sägs att utbildningen givetvis ska vara anpassad efter elevernas ålder. Införandet av en tioårig grundskola sägs leda till färre övergångar mellan skolformer för eleverna, vilket annars kan vara ett hinder för en kontinuerlig progression i elevernas lärande.

Regeringen menar att införandet av en tioårig grundskola ger alla elever en mer likvärdig skola. Idag varierar pedagogiken stort mellan olika förskoleklasser. I vissa klasser liknar undervisningen grundskolans och i andra präglas den mer av förskolans arbetssätt och arbetsformer. Det här beslutet får naturligtvis stora konsekvenser för lärarutbildningen. Detta berör främst förskollärare som idag undervisar i förskoleklassen och som kan behöva komplettera sin utbildning för att bli behöriga att undervisa i åk 1.

Den grundläggande lärarutbildningen måste naturligtvis förändras så att den då passar reformen om en tioårig grundskola. En tioårig grundskola saknar forskningsstöd. Forskare inom förskoledidaktik menar att de inte känner till någon forskning som ger stöd för att en tidigare skolstart ger bättre resultat senare i livet En tioårig grundskola kräver ny forskning. Det behövs gedigen kunskap om sexåringars utveckling och lärande, men reformen har redan genomförts.

Åsa Morberg: Otrygghet i svensk skola

Otrygghet i svensk skola – regeringen åtgärdar och tar över de professionellas makt och ansvar och sänker lärarnas status

Av Åsa Morberg, docent

En rapport från Skolverket visar att många elever känner sig otrygga i skolan. Nu satsar regeringen på åtgärder för att öka tryggheten i skolan. Att elever känner sig otrygga i skolan är absolut inget nytt! Samtidigt säger rapporten att merparten av elever oftast känner sig trygga i skolan? Skolverket menar att var femte elev känner sig otrygg. Var tionde elev känner sig rädd. Flickor känner rädsla i högre grad än pojkar.

Samtidigt säger regeringen att tryggheten i skolan har blivit sämre över tid. Citerar skolministerns uttalande: Att otryggheten i skolan ökar och allt fler unga mår dåligt i skolan är mycket allvarligt. Ingen ska behöva känna sig rädd i skolan. Därför arbetar regeringen nu på flera håll för att åtgärda ordningsproblemen och stärka tryggheten i skolan. En viktig åtgärd för en tryggare skola är att lärare och rektorer får betydligt bättre förutsättningar- och fler kolleger, säger skolministern Lotta Edholm.

Vilka förutsättningar? menar skolministern? Det preciserar inte ministern. Flera kolleger nämns, men flera kolleger kan inte ensam åtgärda bättre förutsättningar?

Regeringen har även infört ett samlat och förstärkt statsbidrag för personalförstärkningar. Regeringen ger också medel till läraravlastande personal med relevant utbildning fö att utföra arbetsuppgifter som huvudsakligen bidrar till förbättrad trygghet och studiero! Regeringen utreder också elevhälsan och förstärkta stödinsatser. Det ska också införas en elevhälsogaranti. Insatser får inte ta hur lång tid som helst! Sedan kommer också propositionen Skolor mot brott, som föreslår ändringar i skollagen. Förslagen innebär också att brott som sker i skolan ska polisanmälas. Skolan är inte en allmän plats säger Lotta Edholm.

I vårt styrsystem sätter politiker tydliga mål, ger de professionella vida ramar och bra förutsättningar (ekonomi bl a) att nå de utstakade målen. Politiker ska inte detaljstyra verksamheten och samtidigt prata om att de litar på de professionella och att de vill försöka att öka lärarnas status. Regeringens åtgärder sänker lärarnas status.

Att detaljstyra ingår inte i politikeruppdraget. Tar man av de professionella lärarna deras arbetsuppgifter och ansvar, så uppstår osäkerhet, oklarheter och resultatet blir en deprofessionalisering. och statussänkning

Den skoldebatt som förs idag, utgår nästan aldrig från det samhälle vi lever i och framför allt kommer att leva i framåt i tid. Debatten handlar mest om ett frikopplat kunskapsbegrepp och en längtan tillbaka till hur det var förr – skolan förr, samhället förr, barnen och ungdomarna förr. Men skolan förändras oavsett debatten och skolan påverkas av samhällets utveckling.

Det nationella styrsystemet innebär att politiker ska styra med övergripande och tydliga mål och överlåta själva genomförandet till de professionella. Politiker ska besluta om vilka mål som ska nås och de ska ge de professionella vida ramar och goda förutsättningar för att nå målen. Politiker ska absolut inte gå in och styra i detaljer. Det är inte meningen. Visst klarar våra professionella lärare att minska elevernas rädsla! Vår skolminister ska inte ägna sig detaljstyrning av skolans verksamhet. Hon måste försöka att lita på de professionella. I Finland litar politikerna på lärarna och går aldrig in på detaljer, vilket är eftersträvansvärt.

Rune Wigblad: Vetenskapsfestivalen sommaren 2025

Vetenskapsfestivalen sommaren 2025, Rapport om Teknikvärderingsseminariet och behovet av Teknikvärderingsråd

Rune Wigblad, Professor i industriell ekonomi

Strömstad akademi höll sin traditionsenliga Vetenskapsfestival i juni 2025. Rune Wigblad rapporterar är hom temat: ”Sveriges behov av bättre teknikvärderingar”, samt några ord om våra kontakter med departementen avseende ett möjligt framtida Teknikvärderingsråd.

Sven Moosberg som är en mycket erfaren och känd politikerprofil i Strömstad sa en gång till mig att politiker vill ha bra beslutsunderlag. Det är ju lite pinsamt att stå där med ett dåligt beslut och den efterföljande kritiken mot beslutet, om det dyker upp alternativa fakta. När det finns bra beslutsunderlag kan politiker istället stolt visa upp resultatet.

Ett teknikexempel som jag föreläste om gällde en ny standard för vattenbombning av skogsbränder som kom till Sverige. Sommaren 2018 visade det sig att dåvarande expertmyndigheten MSB inte kände till teknikutvecklingen på området och gav fel underlag till politiker. När de efter en debatt förstod att det fanns ny teknik (små vattenskopande flygplan) vände de sig till SAAB som kan flygteknik och SAAB fick fullt ansvar. Politikerna kunde då stolt rapportera om en framgång, beslutet om att köpa in små vattenbombande flygplan. Det finns idag 4 sådana som utgör en ny högre standard i Sverige.

Detta händelseförlopp illustrerar väl behovet av bättre teknikvärderingar i Sverige. Strömstad akademi föreslog till Klimat- och Näringslivsdepartementet i oktober 2024 inrättande av ett Teknikvärderingsråd, som kan förse oss med fakta om teknikgenombrott i världen. Detta skulle kunna öka teknikintresset bland våra ungdomar och också skapa en bas för bättre anpassningar till ny teknik. Strömstad akademi har nu fått ett departementsövergripande diarienummer (KN2024/02279), eftersom vi påpekade att AI-kommissionen hade ett positivt förslag om uppbyggnad av teknikkompetens på våra ambassader (Tidigare kallat ”Tekniska attachéer). AI-kommissionens rapport handläggs av Finansdepartementet och nyligen har vi föreslagit att även Utbildningsdepartementet ska vara inblandade, eftersom det behövs bättre teknikkunnande inom skolans område.

På min föreläsning under Vetenskapsfestivalen tog jag upp 10 exempel på teknikområden som skulle må bra av bättre teknikvärderingar. Efter föreläsningen bad jag publiken rangordna vilka av de 10 som är mest angeläget att få rapporter om. Det var 8 personer (n=8) som fyllde i rangordningsenkäten.

Resultatet var att fyra teknikområden upplevdes som tydligt mer angelägna än andra att få populärvetenskaplig information och uppdaterade rapporter om:

1. Batteriutveckling
2. Toriumbränsle och/eller bättre kylning för kärnkraft
3. Vertikalaxlade vindkraftverk
4. Nästa generation solceller

De andra teknikområdena fick klart lägre prioritet bland åhörarna. Detta gav en snabb indikation på vad som just nu efterfrågas mest, bland annat beroende på rapporteringar i massmedia. Indikationen gäller vad ett Teknikvärderingsråd skulle kunna prioritera vid uppbyggnaden av teknisk kompetens på våra ambassader. Detta för att ge en framtida rapportering till den svenska allmänheten om teknikgenombrott i världen.

Lars Broman: Är kärnkraft ett bra alternativ till kol, olja och naturgas?

Är kärnkraft ett bra alternativ till kol, olja och naturgas?

Lars Broman
professor i fysik vid Strömstad akademi, docent i kärnfysik vid Göteborgs universitet och medlem av FMKK

Dagens svenska atomreaktorer producerar årligen mer högaktivt avfall än vad samtliga provsprängningar av atombomber släppt ut i biosfären sedan 1945. Och på en dag mer plutonium än vad som naturligt finns på jorden.

I en atomreaktor av det slag som vi har sex stycken av i Sverige, består bränslet av anrikat uran. Ca 3,5 % av uranet är det egentliga bränslet U-235. När en atomkärna träffas av en neutron bildas U-236 som är instabil och genas klyvs i två delar. Fler neutroner frigörs också och startar en kedjereaktion som bara fortsätter av sig själv.

Klyvprodukterna väger ca 99,9% av U-236-kärnan. Det är den kvarvarande 0,1% materia som blir energi. Energin används för att koka vatten – vattenångan driver turbiner som ger elektricitet. Men, det mesta av energin måste kylas bort för att inte turbinerna ska stanna. Det blir dock väldigt mycket energi av lite materia, så de sex reaktorerna står idag för mer än en fjärdedel av Sveriges hela elproduktion.

En typisk reaktorhärd innehåller 250 ton bränsle varav en femtedel förnyas varje år. I en reaktor omvandlas nästan två ton U-235 till energi och radioaktiva klyvprodukter varje år. Neutronerna som bildas i processen är viktiga för att hålla i gång kedjereaktionen.

Det är bara två ton per driftår av avfallet från en reaktor som är fissionsprodukter. Resten, nästan femtio ton, huvudsakligen U-238 plus 450 kg putonium-239, som bildas när U-238-kärnor fångar in en neutron! I Sverige har man valt att ha kvar plutoniet i det högaktiva avfallet för förvaring i berggrunden i Forsmark i Uppland. De långlivade fissionsprodukterna är isotoperna 7% cesium-137 med halveringstiden 30 år och 7% srontium-90 med halveringstiden 29 år. Forsmarkslagret är dimensionerat för 12 000 ton avfall som ska vara skiljt från allt liv i 100 000 år.

Ett annat sätt att åstadkomma en kedjereaktion är att samla en så kallad kritisk massa av U-235 genom att föra samman två underkritiska massor. Så fungerar en atombomb, som innehåller ca 25 kg rent U-235; volym ungefär 1,3 liter. Ett alternativ är plutonium-239 som är kritiskt vid massan 6 kg (volym 0,3 l). En så kallad vätebomb fås att detonera med hjälp av en U- eller Pu-bomb som tändhatt. Att en reaktor kan innehålla 9 ton U-235 utan att explodera beror på att bränslet är fördelat på ett stort antal element, som omges av vatten.

Låt oss jämföra mängden Cs-137 och Sr-90 med det som spridits med atombomber. Mellan 1945 och idag har ca 2000 provsprängningar genomförts och av dessa drygt 500 i atmosfären eller under vatten. Om vi antar att häften av dessa använt 25 kg U-235 och hälften 6 kg Pu-239 uppgår den samlade massan klyvningsprodukter till ca 8 ton. En enda svensk atomreaktor producerar lika mycket på bara 4 år!

Plutoniet, då? Ja, på jorden förekommande mängd naturligt plutonium, skapat genom spontan neutroninfångning i uranmalmer, uppskattas till mellan 2 och 3 kg. I princip allt plutonium som finns på vår planet idag är tillverkat i atomreaktorer. Ett av de allra giftigaste ämnen som finns!

Nej, kärnkraft är inget bra alternativ till kol, olja och naturgas. Låt oss satsa på sol, vind, vatten och biobränslen istället.

Denna artikel är tidigare publicerad i FMKKs medlemsskrift Medsols.

Åsa Morberg: Marknadsföring av Strömstad akademi

Marknadsföring av Strömstad akademi - ett ständigt pågående arbete för oss alla

Av Åsa Morberg, ordförande

Marknadsföring har vi som ett stående diskussionsämne i Strömstad akademi. Vi talar ofta om olika strategier för vår marknadsföring. Att vara aktiv är A och O för oss alla ledamöter, även om vi har särskilt ansvariga för marknadsföring! Marknadsföring behöver alla hjälpas åt med och när det gäller marknadsföring tar vi inte sommaruppehåll. Vill vi att något ska hända, så måste vi vara beredda att arbeta för det jämt och ständigt. Vi behöver faktiskt avsätta tid av vår ”arbetstid ”till marknadsföring av Strömstad akademi. Att investera i marknadsföring är alltid lönsamt.

Vi behöver också utveckla ett värdefullt innehåll och dela med oss av det i sociala medier. Vi behöver ge våra följare en bra anledning att fortsätta att följa oss och dessutom få dem att tipsa sina kolleger och sina vänner om oss i Strömstad akademi. Vi kan dessutom bjuda på kunskap, tips, inspiration etc. utan att direkt ”sälja”. Det skapar absolut förtroende och långsiktiga relationer.

Vi kan också dra nytta av direkt marknadsföring. Vi kan mejla, prata med våra kontakter och kanske prata med alla vi känner, delta i diskussioner i sociala medier och i andra relevanta forum. Vi behöver se till att finnas på nätet – men kanske ändå inte överallt? Vi behöver en webbplats och konton i relevanta sociala medier för våra ledamöter. Vi ska inte ödsla tid på kanaler där våra målgrupper inte finns!

Vi kanske kan vara lite gammaldags också? Vi kan skaffa visitkort och dela ut våra visitkort, och vi kan sätta upp reklamposters. Digitalt är bra, men ibland kan det vara bra att gå” back to basic ”. Det ena behöver kanske inte utesluta det andra?

Vi kan också skaffa ambassadörer. En ambassadör är en ledamot som bryr sig om Strömstad akademi och som talar väl om oss. Ledamöter. Vi ska försöka att göra det enkelt för alla att sprida information om Strömstad akademi. Exempelvis kan vi ge andra personer anledning att berätta om sina upplevelser tillsammans med oss.

Vi ska kanske utgå ifrån att ingen har en aning om vilka vi är eller vad vi håller på med? Och berätta varför kolleger ska ha med oss att göra och vad man kan få ut av ett medlemskap i Strömstad akademi? Vi ska förklara, argumentera och upprepa det tills det sitter.

Vi ska också nätverka, hänga på mässor (exempelvis bokmässan) och gå på föreläsningar och andra event. Vi ska försöka vara där våra presumtiva medlemmar finns. Och när vi inte kan ses fysiskt, så ska vi lägga ned krutet på digital närvaro och nätverka på digitala plattformar.

Marylou Wadenberg: AU:s halvårsrapport

Sammanfattning av arbetet i arbetsutskottet/AU Strömstad akademi första halvåret januari - juni 2025.

Marylou Wadenberg, sekreterare

Arbetsutskottet (AU) har under första delen av denna 6-månadersperiod bestått av Per Flensburg – rektor, Åsa Morberg – styrelseordförande, Anders Gustavsson – pro-rektor, och Sten Philipson – vice styrelseordförande. Styrelsens och AU:s sekreterare Marie-Louise/Marylou Wadenberg, och kassören John Fletcher deltar också. AU har digitalt möte (via google meet el. zoom) som regel 1ggn/månad.

Dagordningen för mötena har bl a haft följande punkter/rubriker:

- Minnesanteckningar från föregående möte
- Vetenskapsfestivalen i juni
- Årsmötet i april (digitalt)
- Skapande av ett arkiv och därmed en arkivpolicy
- IT-policy/budget (utarbetad av Rektor Per Flensburg)
- Skapande av en minnesfond (efter Carl Olivestams bortgång)
- Ekonomi/marknadsföring
- Deltagande i Bokmässan i Göteborg hösten 2025 (initiativ från Peter Währborg som presenterat upplägget som adjungerad i ett AU.möte)
- Hemsidan
- Lokalavdelningarna/skapande av temagrupper
- Medlemmar – rekrytering/avgift
- Övriga frågor (utvärdering av vetenskapsfestivalen/enkätsvar)

Övergripande information;

AU arbetar mellan Akademins årsmöten, som är det högsta beslutande organet, på uppdrag från Styrelsen och effektuerar löpande Årsmötets och Styrelsens beslut. Möten är oftast virtuella (via plattformen google meet el. zoom), och startar med en kort genomgång av föregående mötes minnesanteckningar. Därefter går man igenom de olika punkterna på dagordningen och diskuterar hur ärenden har avancerat sen förra mötet/lägesbedömning. Baserat på detta tar man sen beslut om hur man bör gå vidare i de olika frågorna. Vissa beslut kan bara tas vid styrelsemöten. I såna fall bereder AU dessa frågor inför närmast uppkommande styrelsemöte. Ibland kan det bli fråga om ställningstagande/beslut per capsulam. Detta kan ske via utskick från AU till Styrelsen där Styrelsen ombeds ta beslut, alternativt via Styrelsen själv om en fråga inte hinner beredas under ordinarie styrelsemöte.

Ansvaret för de olika huvudpunkterna fördelas mellan de personer som ingår i AU, översiktligt enligt följande (ansvarsområden kan ibland skifta vid behov):

- Rektor, Per Flensburg, har tillsammans med pro-rektor och delvis Ordförande, ansvar för planering av Akademiska Högtiden, och Vetenskapsfestivalen i Strömstad. Rektor ansvarar för handhavande av vissa uppgifter (som t ex ledamotsförteckningen).

- Rektor och Prorektor (se nedan) ansvarar även för arbetet med hemsidan samt med layouten av Nyhetsbrevet.

- Rektor och Prorektor ansvarar också, tillsammans med Ordförande, för kontakten med Strömstad kommun, samt med Strömstads gymnasium.

- Prorektor, Anders Gustavsson, har tillsammans med Rektor, övergripande ansvar för: planering av Akademiska högtiden/vetenskapsdagarna och föreläsningar. Prorektor ansvarar därutöver, inom ramen för Redaktionskommittén, för skriftserier/antologier, samt för Nyhetsbrevet/Nyhetsforum.

- Kassör John Fletcher ansvarar för ekonomin i AU och Akademin i stort.

- Vice ordförande har tillsammans med Ordförande ansvar för Styrelsemöten och för Årsmöten tillsammans med Rektor och Prorektor. Tidigare vice ordföranden Mariana Back fortsätter att delvis ha ansvar för rekrytering av ledamöter för bidrag med krönikor i Strömstads tidning.

- Ordförande i Strömstad akademi, Åsa Morberg, och också sammankallande i AU, har ansvar för Styrelsemöten och också för Årsmöte tillsammans med Rektor, Prorektor och vice ordförande, samt har ett samlat grepp kring alla stående punkter i Akademin på dagordningen (se ovan).

- Rektor, sekreteraren och Vice Ordföranden har under perioden jan- juni 2025 haft ansvar för lagring och arkivering av Akademins dokument på Google Drive.

- Arbetsgrupper (löpande) har i vissa fall huvudansvariga utanför AU som då rapporterar främst till Åsa Morberg och Anders Gustavsson. Lokalavdelningarna, med Göteborg och Falun som hittills mest aktiva, bjuder in till möten och Webinar kring olika ämnen. Dessa presenteras sedan på Hemsidan (http://stromstadakademi.org) och i förekommande fall i videoserien SAV och på Akademins YouTube-kanal.

- Flera temagrupper har kommit igång med digitala möten och diskussioner på Diskussionsforum.

Viktiga arbetsresultat under detta första halvår:

Förutom löpande arbete, har viktiga frågor för AU under första halvåret 2025 ffa varit:

- Att förbereda frågor och motioner inför styrelsemötet den 24 februari, 2025; samt inför årsmötet den 7 april, 2025.
- Sten Philipson har (i samråd med rektor Per flensburg och styrelseledamot Bode Janzon) skapat ett dokumentsarkiv med tillhörande arkivpolicy (återfinns på Google Drive). Årsmötet den 7 april godkände detta efter presentation av Sten Philipson.
- Det praktiska upplägget vid årets vetenskapsfestival sköttes av en särskilt utsedd grupp (Lasse Broman, Peter Fritzell, Sveza Daceva Filipova och Rosa Jörgenson).

I övrigt har diskussioner förekommit kring:

- Arbetet med hemsidan
- Valberedningens arbete; förslag att välja back-up personer för dom som har ledande poster inom Akademin
- Lokalavdelningarnas/temagruppernas arbete
- Rekrytering av nya ledamöter
- Ekonomi generellt/ministeruppvaktning för bidrag/marknadsföringsstrategier/upplägg
- Skapande av stipendie- & utvecklingsfonder (förslag från Peter Währborg)

Övriga frågor

1. Ledamöter är aktiva med bidrag/krönikor till Strömstads Tidning, och planering av aktiviteter i sociala medier pågår.

2. Flera ledamöter, som tex Rune Wigblad, deltar löpande i debatter i riksmedia.
3. Flera projekt/temagrupper är aktiva.
4. Lokalavdelningarna är generellt aktiva
5. Peter Währborg (sammankallande i redaktionskommittén) har ordnat så att Akademin kommer att delta i Bokmässan i Göteborg i sept 2025.

AU har under första halvåret 2025 haft möte via google-meet/zoom:
den 13/1, 17/2, 3/3, 4/4, 29/4, 23/5 och 9/6.

Marylou har fört minnesanteckningar under AU:s möten. Dessa har granskats av Åsa Morberg och därefter mailats till AU:s medlemmar, och till kassören John Fletcher.

Marie-Louise Wadenberg	Åsa Morberg
Sammanställt	Granskat